

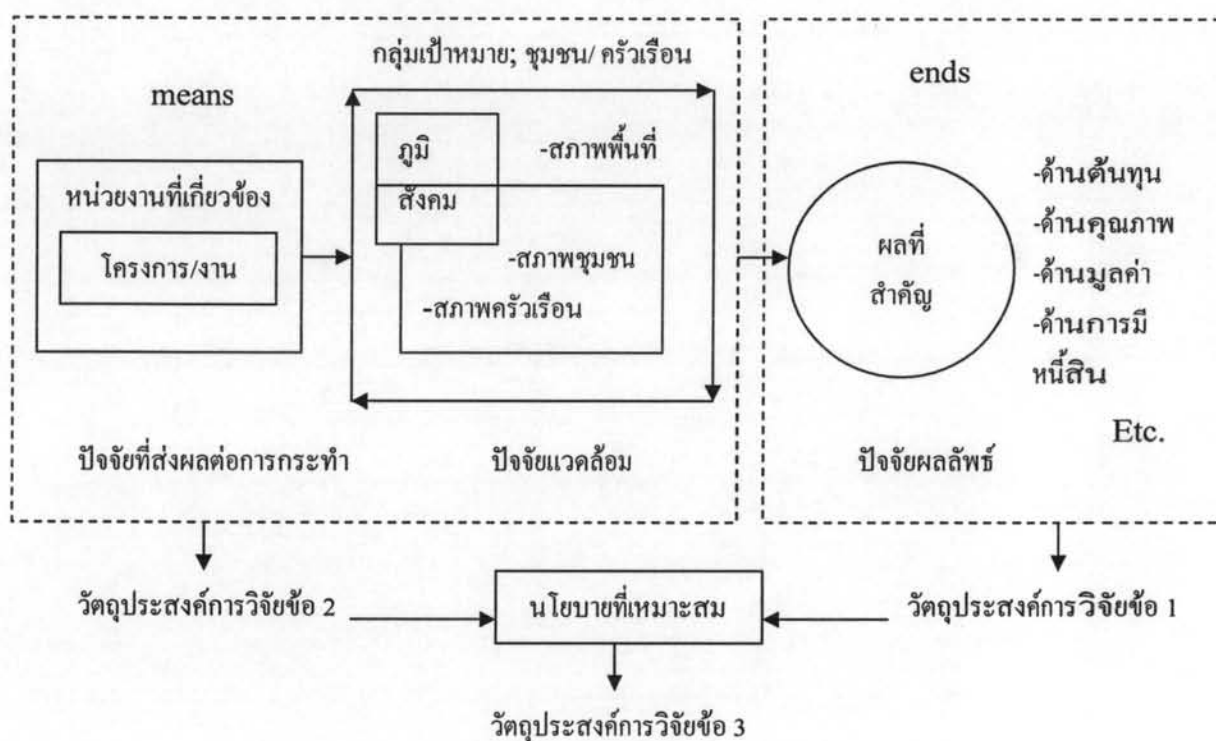
บทที่ 9

สรุปและข้อเสนอแนะ

1.สรุป

ในการศึกษาครั้งนี้ มีภาพรวมของการศึกษาดังนี้

แผนภาพที่ 30 แสดงภาพรวมของการศึกษา

จากแผนภาพข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาในครั้งนี้ มุ่งประเมินผลสำเร็จของนโยบาย ก่อนที่จะยื่นไปวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จและความล้มเหลว โดยแบ่งปัจจัยเหล่านั้นออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำ (Actionable factors) และปัจจัยแวดล้อม (Conditioners) และในท้ายที่สุดนั้นก็คือการนำข้อค้นพบทั้งหมดมาสู่การปรับนโยบายให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้นต่อไป ซึ่งที่กล่าวไปนั้นสามารถสรุปรวมได้ดังต่อไปนี้

1.1.สรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1: ประเมินผลสำเร็จของนโยบาย

ในการประเมินผลสำเร็จของนโยบาย (ในระดับนโยบาย) มีข้อค้นพบดังนี้

(1.) เกิดความพร้อมในการรับมือผลกระทบจากยุคการค้าเสรี จากการควบคุมพื้นที่เพาะปลูกและปริมาณผลผลิต เพื่อให้การผลิตสอดคล้องกับการตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศในระดับปานกลาง สะท้อนจากจำนวนพื้นที่เพาะปลูกเทียบปีต่อปีตั้งแต่ 2546 ถึง 2549 เพิ่มขึ้น ลดลง และลดลงตามลำดับ และผลผลิตเทียบปีต่อปีตั้งแต่ 2546 ถึง 2549 เพิ่มขึ้น ลดลง และไม่แตกต่างตามลำดับ (ประสบความสำเร็จในระดับปานกลาง)

(2.) โดยภาพรวมหอมแดงในจังหวัดไม่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน (ประสบความสำเร็จในระดับต่ำ/ล้มเหลว)

(3.) ต้นทุนการผลิตหอมแดงในจังหวัดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแต่สอดคล้องกับภาวะเงินเฟ้อ เมื่อพิจารณาเชิงสัมพัทธ์จึงถือว่าใกล้เคียงกันในแต่ละปี (ประสบความสำเร็จในระดับปานกลาง)

(4.) ภาระทางด้านต้นทุนการขนส่งของเกษตรกรปลูกหอมแดงในจังหวัดส่วนใหญ่เท่าเดิมหรือไม่แตกต่างจากที่ผ่านมา (ประสบความสำเร็จในระดับปานกลาง)

(5.) มูลค่าของผลผลิตหอมแดงในจังหวัด ในมิตिरาคาขายที่เกษตรกรได้รับเมื่อเทียบกับภาวะเงินเฟ้อนั้นถือว่าลดลง ในมิติการแปรรูปและหีบห่อมีการส่งเสริมที่ไม่จริงจังและเกษตรกรส่วนน้อยเท่านั้นที่เกี่ยวข้อง (ประสบความสำเร็จทั้งในระดับต่ำ/ล้มเหลวและปานกลาง)

(6.) เกิดความไม่สมดุลของความต้องการซื้อและความต้องการขายหอมแดงในตลาดในพื้นที่ สะท้อนจากความผันผวนของราคา แม้มีแนวโน้มว่าจะผันผวนน้อยลงเรื่อยๆก็ตาม (ประสบความสำเร็จในระดับต่ำ/ล้มเหลว)

(7.) อุปทานส่วนเกินลดลง สะท้อนจากการที่เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีหรือมีผลผลิตที่เน่าเสียหรือต้องขายในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาดเป็นอย่างมากลดลงอย่างต่อเนื่อง (ประสบความสำเร็จในระดับสูง)

(8.) เกษตรกรปลูกหอมแดงส่วนใหญ่เป็นหนี้ระบบลดลงหรือไม่มีเลย และไม่มีหนี้ที่เกินกำลังที่จะใช้คืนได้ กล่าวคือ หนี้ที่ต้องก่อหนี้ใหม่เพื่อใช้หนี้หรือหนี้ที่ไม่สามารถใช้คืนตามกำหนดได้ (ประสบความสำเร็จในระดับสูง)

(9.) สามารถระบุนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาการผลิตและการตลาดหอมแดงในจังหวัดได้อย่างชัดเจน และเกิดกระบวนการถ่ายทอด/เรียนรู้ที่มีระบบในระดับปานกลาง (ประสบความสำเร็จทั้งในระดับสูงและปานกลาง)

1.2.สรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 : ค้นหาปัจจัยแห่งความสำเร็จและล้มเหลวของนโยบาย

ปัจจัยแห่งความสำเร็จและความล้มเหลวนั้น ประกอบไปด้วย ปัจจัยสองลักษณะ คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำ และปัจจัยแวดล้อม ทั้งนี้ สามารถสรุปปัจจัยสองลักษณะดังกล่าวได้ด้วยตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 30 แสดงปัจจัยแห่งความสำเร็จและความล้มเหลวของผลที่สำคัญของนโยบาย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำ	ผลสำเร็จหรือล้มเหลว	ปัจจัยแวดล้อม
<p>ปัจจัยด้านตัวโครงการ/งาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผลของโครงการ/งานที่เกี่ยวข้อง <u>ผลในระดับผลลัพธ์สูงสุด</u> -มูลค่าผลผลิต (วัดในมิติของราคาขายผลผลิตที่เกษตรกรได้รับ) <u>ผลในระดับผลผลิต/ ผลลัพธ์</u> -การตัดสินใจของคู่สินเชื่อกจาก ธกส.หรือสหกรณ์ <u>-การมีโครงการ/งานอื่นหนุนเสริม</u> - โครงการกองทุนหมู่บ้าน (การเข้าร่วมของเกษตรกร) <p>ปัจจัยด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง</p> <p style="text-align: center;">-</p>	<p>การเป็นหนี้ในระบบ</p> <p>การมีหนี้ที่เกินกำลังที่จะใช้คืนได้</p>	<p>ปัจจัยด้านชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความสามารถต่อราคากับพ่อค้า -การมีไฟฟ้าเข้าไปถึงสวน -การไม่ขาดแคลนแหล่งน้ำ <p>ปัจจัยด้านครัวเรือน</p> <ul style="list-style-type: none"> -จำนวนภาระที่ต้องเลี้ยงดู -จำนวนผู้ร่วมรับผิดชอบในภาระที่ต้องเลี้ยงดู -การตัดสินใจเช่นป่วยจากสหกรณ์ฯ -ระดับการพึ่งพาอาชีพปลูกหอมแดง - มุมมองต่ออาชีพปลูกหอมแดง - แหล่งเงินทุน - ถ้าไรเมื่อเทียบกับการปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างอื่นในปีเดียวกัน - การทำบัญชีครัวเรือน
<p>ปัจจัยด้านตัวโครงการ/งาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผลของโครงการ/งานที่เกี่ยวข้อง <u>ผลในระดับผลลัพธ์สูงสุด</u> <li style="text-align: center;">- <u>ผลในระดับผลผลิต/ ผลลัพธ์</u> -การใช้หัวหน้าของตัวเองเทียบกับการซื้อหัวหน้า -การซื้อยาและวัสดุอุปกรณ์ในรูปแบบกลุ่ม <u>-การมีโครงการ/งานอื่นหนุนเสริม</u> -โครงการ SML (การใช้เงิน SML ของหมู่บ้านเกี่ยว 	<p>ต้นทุนการผลิตหอมแดง</p>	<p>ปัจจัยด้านชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> -รูปแบบของวิธีการผลิตและการตลาด (Composite variable) - พฤติกรรมการรวมกลุ่มของคนในหมู่บ้าน - การมีไฟฟ้าเข้าไปถึงสวน -ระยะเวลาในการเดินทางมายังตลาดกลาง (ตลาดท่าเรือ) -การมีที่ทำการ อบต.หรือเทศบาลตั้งอยู่ในพื้นที่

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน	ผลสำเร็จหรือล้มเหลว	ปัจจัยแวดล้อม
<p>หรือไม่เกี่ยวกับการผลิตและ/หรือการตลาดหอมแดง)</p> <p>ปัจจัยด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง</p> <p>-</p>		<p>ปัจจัยด้านครัวเรือน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การดำเนินตามทฤษฎีใหม่ของในหลวง - การเปิดรับสิ่งใหม่ (ทดลองเปลี่ยนวิธีการผลิตและ/หรือการตลาดไปจากที่เคยดำเนินผ่านมาโดยตลอด)
<p>ปัจจัยด้านตัวโครงการ/งาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - <u>ผลของโครงการ/งานที่เกี่ยวข้อง</u> <u>ผลในระดับผลลัพธ์สูงสุด</u> - <u>ผลในระดับผลผลิต/ ผลลัพธ์</u> - การดำเนินกระบวนการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพ (GAP.) (การปฏิบัติตามคู่มือ/แนวปฏิบัติในแปลง) - การยึดหลักการเกษตรอินทรีย์ - การใช้หัวพันธุ์ของตัวเองเทียบกับการซื้อหัวพันธุ์ - การใช้วิธีการบ่มในการทำหอมให้แห้ง <ul style="list-style-type: none"> - <u>ความสามารถเข้าถึงได้ (เข้าถึงข้อมูล)</u> - การรับรู้ในมาตรฐานคุณภาพสินค้าเกษตรกรรมหอมแดง <ul style="list-style-type: none"> - <u>ความทั่วถึง</u> - การมีแปลงเรียนรู้หอมแดงปลอดภัยจากสารพิษ <ul style="list-style-type: none"> - <u>การสร้างเชื่อมั่นให้แก่กลุ่มเป้าหมาย</u> - ความเชื่อมั่นในแนวทางเกษตรอินทรีย์ <ul style="list-style-type: none"> - <u>การมีโครงการ/งานอื่นหนุนเสริม</u> - โครงการกองทุนหมู่บ้าน (การเข้าร่วมของเกษตรกร) <p>ปัจจัยด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความใกล้ชิดกับเกษตรกร (การเข้าถึงหรือเป็นกันเองกับเกษตรกร) 	<p>คุณภาพหอมแดงตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ</p>	<p>ปัจจัยด้านชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - รูปแบบของวิธีการผลิตและการตลาด - การมีไฟฟ้าเข้าไปถึงสวน <p>ปัจจัยด้านครัวเรือน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การเปิดรับสิ่งใหม่ (ทดลองเปลี่ยนวิธีการผลิตและ/หรือการตลาดไปจากที่เคยดำเนินผ่านมาโดยตลอด)

ปัจจัยที่ส่งผลการกระทำ	ผลสำเร็จหรือล้มเหลว	ปัจจัยแวดล้อม
<p>ปัจจัยด้านตัวโครงการ/งาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผลของโครงการ/งานที่เกี่ยวข้อง <li style="padding-left: 20px;"><u>ผลในระดับผลลัพธ์สูงสุด</u> -คุณภาพหอมแดงตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ <li style="padding-left: 20px;"><u>ผลในระดับผลผลิต/ ผลลัพธ์</u> -การถอนหอมแดงที่ยังไม่ครบอายุเก็บเกี่ยวออกขาย -การหีบห่อ (มัดจุกหอมแดง) ก่อนขาย -การตัดสินใจสอดคล้องกับภาวะการตลาด -การนำหอมแดงที่ยังไม่แห้งคือออกสู่ตลาด <li style="padding-left: 20px;"><u>- ความสามารถเข้าถึงได้ (เข้าถึงข้อมูล)</u> - การรับรู้ระยะเวลาปลูกที่เหมาะสม <li style="padding-left: 20px;"><u>-ความถูกต้อง (เชื่อถือได้) ของข้อมูล (Correct)</u> -ความเชื่อมั่นในข้อมูลแจ้งภาวะการตลาด <li style="padding-left: 20px;"><u>- ความสม่ำเสมอของการสื่อสาร</u> -ความถี่ของการได้รับข้อมูลแจ้งภาวะการตลาด <p>ปัจจัยด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง</p> <p style="text-align: center;">-</p>	<p>มูลค่าผลผลิต (วัดในมิติของราคาขายผลผลิตที่เกษตรกรได้รับ)</p>	<p>ปัจจัยด้านชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> -รูปแบบของวิธีการผลิตและการตลาด - การเปิดรายการ “ข้าวแดงลำควน” ของ สวท.ศก.ผ่านหอกระจายข่าวของชุมชน - พฤติกรรมการรวมกลุ่มของคนในหมู่บ้าน - ความสามารถต่อราคากับพ่อค้า <p>ปัจจัยด้านครัวเรือน</p> <p style="text-align: center;">-</p>

การยืนยันสมมุติฐาน

ในการศึกษาครั้งนี้ มีสมมุติฐานสำหรับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2 กล่าวคือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จและความล้มเหลวของนโยบายประกอบไปด้วยปัจจัยที่ส่งผลการกระทำและปัจจัยแวดล้อม โดยคาดว่าปัจจัยแวดล้อมนั้นจะมีความสำคัญมากที่สุด ทั้งนี้ จากที่ศึกษามาทั้งหมดนั้นพบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จและความล้มเหลวที่สำคัญที่สุดของนโยบาย คือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทั้งหลาย ซึ่งเป็นปัจจัยแวดล้อม ดังสะท้อนได้จากการที่ปัจจัยเหล่านั้นเป็นปัจจัยที่เชื่อมผลระดับนโยบายที่สำคัญ ทั้งภูมิประเทศ ลักษณะดิน ภาวะเศรษฐกิจ (เชื่อมโยงกับระดับการผูกติดอยู่กับตลาดโลกของผลผลิตในพื้นที่) ระดับการพึ่งพาอาชีพปลูกหอมแดงและรายได้จากอาชีพอื่นกับการหนุนเสริมการปลูกหอมแดง (เชื่อมโยงกับอาชีพคู่ขนานของเกษตรกรในพื้นที่) ทำให้สามารถเรียกได้ว่าเป็นเสมือนกระดูกสันหลัง/โครงกระดูก ซึ่งมีปัจจัยอื่นๆเป็นเพียงซี่กระดูก/ก้างเชื่อมต่อกันอยู่

นอกจากนั้น หากพิจารณาค่าความเมอร์ส วิ เทาบีและเทาซี ซึ่งบ่งชี้ระดับของความสัมพันธ์หรือความเข้ม/ความมากน้อยของความสัมพันธ์จากการค้นหาปัจจัยแห่งความสำเร็จและความล้มเหลวของผลที่สำคัญของนโยบายประกอบด้วยจะพบว่าปัจจัยที่มีค่าดังกล่าวสูงที่สุดสองอันดับแรกในแต่ละผลที่สำคัญของนโยบายที่วิเคราะห์แทบทั้งหมดเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ กล่าวคือ การรวมกลุ่มของคนในพื้นที่ การแบ่งใช้ประโยชน์ที่ดิน (การปลูกเชิงเดี่ยวหรือผสมผสาน) การเพาะปลูกมานานหรือเพิ่งหันมาเพาะปลูก การมุ่งขายหอมแดงสดหรือแห้ง การมีไฟฟ้าเข้าไปถึงสวน และการทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งเหล่านี้มักเป็นลักษณะร่วมของคนในแต่ละพื้นที่ด้วยเหตุนี้ จึงยืนยันได้อย่างชัดเจนว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ซึ่งเป็นปัจจัยแวดล้อมนี้มีความสำคัญกับความสำเร็จและความล้มเหลวของนโยบายมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ โดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่หรืออิงกับพื้นที่ทั้งหลายนี้ เมื่อนำมารวมกันแล้วสามารถจัดกลุ่มได้ 8 รูปแบบที่เรียกว่าเป็นวิธีการผลิตและการตลาดแบบต่าง ๆ นั้นเอง

1.3.สรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3: กำหนดนโยบายที่เหมาะสม

การกำหนดนโยบายที่เหมาะสมคือการกำหนดแนวทางในการปรับตัวภายใต้ยุคการค้าเสรีด้วยข้อค้นพบจากการประเมินผลสำเร็จและการค้นหาปัจจัยแห่งความสำเร็จและความล้มเหลวของนโยบาย ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าพบว่าทิศทางของนโยบายที่จะนำไปสู่การปรับตัวภายใต้ยุคการค้าเสรีได้อย่างเหมาะสม คือ การพัฒนานโยบายแบบทั้งเหมารวมและเฉพาะพื้นที่ เพื่อมุ่งสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขัน ภายใต้ความเสียเปรียบเชิงเปรียบเทียบ คู่ขนานกับการหนุนสร้างและหนุนเสริมการพัฒนาแบบมุ่งเน้นการสร้างเสถียรภาพหรือความยั่งยืนซึ่งมีวิถีแบบพึ่งตนเองและความพอเพียงเป็นเงื่อนไขสำคัญ โดยไม่ละเลยปัญหาเชิงโครงสร้างที่มี อนึ่ง ทิศทางดังกล่าวจะนำไปสู่การกำหนดเนื้อหาของนโยบายได้ด้วยการนำไปเป็นกรอบในการสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้วยวิธีการเขียนกลยุทธ์ กล่าวคือ ด้วยการจับคู่ (Maching) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่จะได้นำเสนอในส่วนต่อไป อันเป็นเสมือนตัวต่อภาพสุดท้ายที่จะนำไปสู่ความบริบูรณ์ของการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งในเบื้องต้นนี้ได้้นำข้อค้นพบมาสร้างตารางแสดงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของประเด็นนโยบายที่สำคัญไว้แล้ว

2. ข้อเสนอแนะ

ในส่วนสุดท้ายของบทและของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะเป็นการสร้างข้อเสนอแนะ ซึ่งดังที่ได้กล่าวไปในท้ายของการสรุปว่าส่วนนี้เป็นเสมือนตัวต่อภาพสุดท้ายที่จะนำไปสู่ความ

บริบูรณ์ของการศึกษาในครั้งนี้ หนึ่ง ข้อเสนอแนะนั้นประกอบไปด้วยข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติการ และเชิงการวิจัย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายนี้ มีทิศทางที่จะมุ่งไปเดียวกัน คือ การพัฒนานโยบายแบบทั้งหมารวมและเฉพาะพื้นที่ เพื่อมุ่งสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขัน ภายใต้ความเสียเปรียบเชิงเปรียบเทียบ คู่ขนานกับการหนุนสร้างและหนุนเสริมการพัฒนาแบบมุ่งเน้นการสร้างเสถียรภาพหรือความยั่งยืนซึ่งมีวิถีแบบพึ่งตนเองและความพอเพียงเป็นเงื่อนไขสำคัญ โดยไม่ละเลยปัญหาเชิงโครงสร้างที่มีดังที่ได้เสนอเชื่อมโยงผ่านมาโดยตลอดแล้วนั้น

ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะที่จะกล่าวถึงทั้งหมดนี้ เสมือนเป็นการเสนอแนะให้สร้างเก้าอี้ซึ่งมีลักษณะดังนี้

วิถีแบบพึ่งตนเอง/ พอเพียง

หนึ่ง การสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจะใช้ 2 วิธีประกอบกัน คือ

1. วิธีการประยุกต์หลักอริยะสัจ 4 กล่าวคือ การพิจารณาปัจจัยแห่งความสำเร็จและล้มเหลวที่ได้จากการศึกษา (พิสูจน์พบความสัมพันธ์กับผลที่สำคัญของนโยบายด้วยวิธีทางสถิติและด้วยการยืนยันจากข้อมูลเชิงคุณภาพ) ซึ่งถือเป็น “สมุทัย” แล้วนำมาสร้าง “นิโรธ” หรือหนทางที่จะนำไปสู่ “มรรค” หรือผลที่พึงปรารถนาของนโยบาย

2. วิธีการประยุกต์หลักการสร้างกลยุทธ์ กล่าวคือ การอุดหนุนและลดอุปสรรคด้วยจุดแข็งและโอกาส หรือ การใช้โอกาสพัฒนาจุดแข็ง ซึ่งได้นำเสนอตารางแสดงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคจากการนำข้อค้นพบทั้งหมดมาประมวลไปแล้ว

ทั้งนี้ สามารถประมวลข้อเสนอแนะได้ดังนี้

2.1.1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแบบรวม

(1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนา นโยบาย: การสร้างเขาะเก้าอี้

1. ส่งเสริมการผลิตที่เน้นวิถีแบบอินทรีย์ ใน 3 มิติ คือ

มิติที่ 1 เพื่อลดต้นทุน ด้วยการรณรงค์ให้เกษตรกรหันมาผลิตปุ๋ยใช้เองมากขึ้น (ปุ๋ยคอก) และสร้างโรงปุ๋ยในทุกชุมชน (ผลิตปุ๋ยคอกอัดเม็ด)

มิติที่ 2 เพื่อเพิ่มคุณภาพ ด้วยการพัฒนาสูตรปุ๋ยอินทรีย์ให้มีคุณสมบัติทัดเทียมปุ๋ยเคมี หรือ ปรับมาตรฐานคุณภาพให้สอดคล้องกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (เช่น เพิ่มความปลอดภัยจากสารพิษเป็นมาตรฐานคุณภาพหนึ่งที่พอจำเป็นต้องให้ความสำคัญ และหอมแดงไม่มีความจำเป็นที่ต้องแดงเข้ม เฉกเช่นเดียวกับผักสีเขียวน้ำเงินจำเป็นต้องเขียวเข้ม เพราะสารเคมีเร่งสีได้ดีกว่า)

มิติที่ 3 เพื่อเพิ่มมูลค่า ด้วยการขยายตลาดสู่แห่งที่เรียกร่องในมาตรฐานคุณภาพด้านความปลอดภัย ซึ่งจะทำให้สามารถกีดกันคู่แข่งอื่นได้ (การปรับตัวสู่การผลิตหอมแดงแบบปลอดสารของประเทศคู่แข่งในปัจจุบันค่อนข้างช้า) และการสร้างตลาดรับซื้อผลผลิตปลอดสารพิษในราคาที่ดีกว่าที่ไม่ปลอดสารฯ (ในลักษณะเดียวกันกับที่ศรีษะอ โศก อำเภอกันทรลักษ์) เพื่อให้หลักประกันว่าการดำเนินการตามวิธีดังกล่าวจะทำให้ได้ราคาขายผลผลิตที่ดี

ข้อเสนอแนะนี้พิจารณาจาก

จุดอ่อน

- ต้นทุนการผลิตหอมแดงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้จะสัมพันธ์กับภาวะเงินเฟ้อก็ตาม
- โดยภาพรวมหอมแดงในจังหวัดไม่มีคุณภาพ
- มูลค่าของผลผลิตหอมแดงในจังหวัด ในมิตราคารายที่เกษตรกรได้รับเมื่อเทียบกับภาวะเงินเฟ้อนั้นถือว่าลดลง
- บางชุมชนเท่านั้นที่มีโรงอัดปุ๋ย (ทำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดได้)
- การส่งเสริมมาตรฐานคุณภาพขัดกันกับการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ (เกษตรกรมีบรรทัดฐานคุณภาพที่เป็นอยู่ได้ดีกว่า)

อุปสรรค - ค่าครองชีพของเกษตรกรมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ

จุดแข็ง

- เกษตรกรเกินครึ่งยึดหลักเกษตรอินทรีย์ (“5 ไม่” กับ “4 มี”) เพียงพอตามเกณฑ์
- เกษตรกรส่วนใหญ่ มีการใช้ปุ๋ยและสารอินทรีย์-ชีวภาพมากขึ้นเรื่อยๆ
- เกษตรกรทั้งหมดที่เลี้ยงโคหรือกระบือสามารถผลิตปุ๋ยคอกใช้เองได้ ในขณะที่ เกษตรกรเกินครึ่งมีความสามารถในการผลิตสารชีวภาพหรือน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้เพาะปลูกได้เอง

โอกาส

- เกษตรกรอินทรีย์ได้รับการตระหนักและกลายเป็นทิศทางการส่งเสริมจากฝ่ายการเมืองในปัจจุบัน
- ปัจจุบันกระแสความต้องการบริโภคผลผลิตปลอดภัย (Food Safety) มีเพิ่มขึ้น

2. ส่งเสริมผลผลิตหอมแดงให้มีคุณภาพตามมาตรฐานคุณภาพที่มีการปรับเปลี่ยนอย่างเหมาะสมแล้ว ด้วยการแจกคู่มือและรณรงค์การปฏิบัติตามแนวปฏิบัติในสวนของเกษตรกร (หลักเกณฑ์ GAP.) ให้กว้างขวางและสม่ำเสมอมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะนี้พิจารณาจาก

จุดอ่อน - โดยภาพรวมหอมแดงในจังหวัดไม่มีคุณภาพ

จุดแข็ง - เกษตรกรมากกว่าครึ่งมีความพยายามดำเนินกระบวนการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพ (GAP.) อยู่

3. สนับสนุนการลดอุปทานส่วนเกิน (ผลผลิตล้นตลาด ซึ่งนำไปสู่วิกฤติด้านราคาได้) เพื่อเพิ่มมูลค่าในแง่ของราคาขายที่เกษตรกรได้รับ ด้วยการรณรงค์ให้เกษตรกรหันมาปลูกพืชทดแทนที่เพิ่มมากขึ้น (พืชที่มีโอกาสทางการตลาดสูงกว่า) ควบคู่ไปกับการฝึกอบรมเทคโนโลยีการผลิตและการตลาดพืชดังกล่าว ทั้งนี้ โดยใช้งบจากกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรที่ตั้งขึ้นมาเพื่อลดผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้า

ข้อเสนอแนะนี้พิจารณาจาก

จุดอ่อน - มีอุปทานส่วนเกิน (ผลผลิตล้นตลาด)

จุดแข็ง - เกษตรกรเริ่มหันมาปลูกพืชทดแทนมากขึ้น

โอกาส - มีกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตร ที่ตั้งขึ้นมาลดผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้า

4. ส่งเสริมการตลาดนำการผลิต ด้วยการผลักดันให้มีการตั้งโรงงานแปรรูปผลผลิตหอมแดงในพื้นที่ (ทำน้ำพริกเผา) ซึ่งจะนำไปสู่การซื้อขยาล่วงหน้า

ข้อเสนอแนะนี้พิจารณาจาก

จุดอ่อน

- ด้วยเงื่อนไขด้านการขาดแคลนเงินทุน และการขาดข้อมูลเชิงการพยากรณ์ราคาที่ดี ทำให้การผลิตนำการตลาดมาโดยตลอด

- มีอุปทานส่วนเกิน (ผลผลิตล้นตลาด)

โอกาส-อุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตหอมแดง เช่น น้ำพริกเผา มีแนวโน้มสดใส (เปิดกว้างต่อการลงทุนของเอกชน)

5. ส่งเสริมการส่งออกในตลาดนอกเอเชียที่มากขึ้น ด้วยการมุ่งรณรงค์ให้เกษตรกรเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมโดยการขายหอมแดงที่แห้งดีแล้วและไม่เก็บเกี่ยวก่อนแก่เพื่อให้เก็บรักษาได้นานขึ้น ซึ่งจะทำได้ทำให้สามารถส่งออกไปยังตลาดที่ห่างไกลได้ (ทั้งนี้ ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการส่งเสริมการผลิตที่เน้นวิถีแบบอินทรีย์ที่สามารถรักษารันตีคุณภาพด้านความปลอดภัยจากสารพิษได้ ดังที่ได้เสนอไปแล้ว)

ข้อเสนอแนะนี้พิจารณาจาก

จุดอ่อน

- มีอุปทานส่วนเกิน (ผลผลิตล้นตลาด)
- ยังมีเกษตรกรจำนวนมากที่เห็นแก่ตัวโดยไม่ใส่ใจผลเสียหายต่อส่วนรวม (นำหอมแดงที่ยังไม่แห้งดีออกสู่ตลาด นำหอมแดงที่ยังไม่ครบอายุเก็บเกี่ยวออกขายในตลาด และใช้วิธีการบ่มในการทำให้ออมแดงแห้ง)
 - เกษตรกรมากกว่า 1 ใน 4 แต่ไม่เกิน 2 ใน 4 มีปัญหาการเร่งขายผลผลิตเพราะไม่สามารถเก็บรักษาผลผลิตไว้นานได้

อุปสรรค

- การเกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สิงคโปร์ (ตลาดส่งออกหอมแดงที่สำคัญของไทย)
- การเปิดเสรีการค้าที่ไม่หยุดยั้ง ทำให้ไทย จีน อินเดีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนามแข่งขันทางการค้าหอมแดงอย่างเข้มข้น (มีตลาดเป้าหมายเดียวกันคือมาเลเซีย สิงคโปร์ ฮองกง อินโดนีเซีย และตะวันออกกลาง)

จุดแข็ง

- เกษตรกรมากกว่าครึ่งมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารกับผู้อื่นในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
- เกษตรกรส่วนใหญ่มักคล้อยตามคนอื่นในชุมชน (แต่ไม่คล้อยตามทุกครั้ง) (บางมิติเป็นจุดอ่อนได้)
- ชุมชนส่วนใหญ่มีการกระจายข่าวสารที่ดี (เช่น มีการเปิดรายการ “ข่าวแดนลำดวน” ของ สวท.ศก. ซึ่งเป็นรายการหลักในการสื่อสารระหว่างภาครัฐกับประชาชนในจังหวัดผ่านหอกระจายข่าวของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ)
 - หอมแดงศรีสะเกษมีรสและกลิ่นที่เป็นลักษณะเฉพาะที่ผู้บริโภคจำนวนมากนิยม จึงยังไม่มีหอมแดงที่ใดเป็นสินค้าที่แทนกันได้อย่างสมบูรณ์กับหอมแดงศรีสะเกษ

6. ส่งเสริมการติดตามและประเมินผล โครงการ/งานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายจากภายนอก อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทั้งระดับผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ (ทั้งนี้ ยังดำเนินการร่วมกับชุมชนหรือที่เรียกว่าการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ได้ยิ่งเป็นการดี) เพื่อพัฒนานโยบายให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่ไม่แน่นอนเฉกเช่นในปัจจุบัน (Unstable

Environment) ด้วยการอาศัยความตื่นตัวของสังคมต่อประเด็นการเกษตรหลังเคลื่อนเข้าสู่ยุคการค้าเสรี

ข้อเสนอแนะนี้พิจารณาจาก

จุดอ่อน-ขาดการประเมินผลโครงการ/งานที่ดี จึงไม่มีข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เพื่อทบทวนการตัดสินใจ ทำให้โครงการ/งานมีลักษณะแบบค่อยๆเพิ่มหรือลด โดยยึดสิ่งที่ทำมาเป็นบรรทัดฐานของก้าวต่อไป (โน้มเอียงที่จะอธิบายได้ด้วย Incremental Model)

โอกาส-หลังเข้าสู่ยุคเปิดเสรี สังคมให้ความสนใจตรวจสอบผลกระทบจากการเปิดเสรีต่ออาชีพเกษตรกรกันมากและกว้างขวาง (Social Audit)

7. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชนปลูกหอมแดงกับสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนด้านการเกษตรในจังหวัด เพื่อให้เกิดการวิจัยและพัฒนาการผลิตและการตลาดหอมแดงอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ด้วยการเริ่มต้นจากการเข้าไปเป็นตัวกลางในการจัดเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนปลูกหอมแดงกับสถาบันการศึกษา ต่อจากนั้น จึงค่อยๆลดบทบาทลง ให้เครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นสานต่อไปได้เอง (ตัวกลางปรับบทบาทมาเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกและผู้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่สร้างสรรค์เพื่อให้เครือข่ายที่เกิดขึ้นขับเคลื่อนไปได้)

ข้อเสนอแนะนี้พิจารณาจาก

จุดอ่อน

- ขาดกระบวนการสร้างสมและเรียนรู้วัฒนธรรมในการพัฒนาการผลิตและการตลาดที่ดี
- เกษตรกรที่มีความรู้หรือได้เรียนรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตและการหีบห่อมีจำนวน

น้อย

จุดแข็ง

- จังหวัดศรีสะเกษมีสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนเกี่ยวข้องกับด้านการเกษตร คือ วิทยาลัยเกษตรและมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
- เกษตรกรมากกว่าครึ่งมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารกับผู้อื่นในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
- เกษตรกรส่วนใหญ่มักเคลื่อนย้ายตามคนอื่นในชุมชน (แต่ไม่เคลื่อนย้ายตามทุกครั้ง)

(2.) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการหนุนสร้างและหนุนเสริมการพัฒนาแบบ มุ่งเน้นการสร้างเสถียรภาพหรือความยั่งยืนซึ่งมีวิถีแบบพึ่งตนเองและความพอเพียงเป็นเงื่อนไข สำคัญ โดยไม่ละเลยปัญหาเชิงโครงสร้างที่มี: การสร้างขาเก้าอี้

การหนุนสร้าง (ระเบิดจากภายนอก)

1. หนุนสร้างความเชื่อมั่นในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านการรณรงค์/ ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องในช่องทางสื่อสารที่ชุมชนมีอยู่ (ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่เน้นมีการ กระจายข่าวสารที่ดีเป็นทุนอยู่แล้ว) เนื่องจาก ความเชื่อมั่นเท่านั้นที่จะนำไปสู่การยึดมั่นได้ (เป้าหมายเชิงปรัชญาจะบรรลุได้จากการยึดมั่น ไม่ใช่การปฏิบัติตามเฉพาะสิ่งหรือเป็นครั้งคราว) หนึ่ง ด้วยการชูประเด็นให้ตระหนักในความสำคัญของการพึ่งตนเองและความพอเพียงดังต่อไปนี้

“จากที่ราคาหอมแดงในตลาดโลกผันผวน การเปิดเสรีการค้าที่ไม่หยุดยั้ง ทำให้ไทย จีน อินเดีย ฟิลิปปินส์และเวียดนามแข่งขันทางการค้าหอมแดงอย่างเข้มข้น (มีตลาดเป้าหมายเดียวกัน คือมาเลเซีย สิงคโปร์ ฮองกง อินโดนีเซีย และตะวันออกกลาง) การเกิดปัญหาความสัมพันธ์ ระหว่างไทย-สิงคโปร์ (ตลาดส่งออกหอมแดงที่สำคัญของไทย) การรวมกลุ่มของเกษตรกรอ่อนแอ และความวิปลาซของฤดูกาล/ ภัยธรรมชาติ (ไม่สามารถควบคุมหรือสร้างระบบพยากรณ์ที่ดีได้) ดอกย้ำว่าเกษตรกรและชุมชนปลูกหอมแดงจะต้องมุ่งพึ่งตนเองหรือพึ่งพากันและกันภายในชุมชน ลดการผูกติดกับตลาดโลกที่มากจนเกินไป กระจายความเสี่ยง (ลดระดับการพึ่งพาอาชีพปลูก หอมแดง) ปลูกสิ่งที่กินและกินสิ่งที่ปลูก หันมาแบ่งการใช้ประโยชน์ในที่ดิน ทำบัญชีครัวเรือน เลิก เพาะปลูกในพื้นที่ที่มีศักยภาพต่ำ และเลิกเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม เพื่อให้เกิด เศรษฐกิจพอมีจะกินขึ้น”

ทั้งนี้ การสร้างความเชื่อมั่นข้างต้น เป็นเรื่องของการมุ่งสร้างหรือเปลี่ยนแปลง “อุดมการณ์” (Ideology) มิใช่แค่ “พฤติกรรม” (Behavior) ดังนั้น พึ่งอาศัยนโยบายเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Policy) อาทิ จัดทำโครงการส่งเสริม “รักพ่อต้องทำตามคำพ่อสอน” มาเป็นกลไกที่ สำคัญร่วมด้วย ซึ่งการดำเนินนโยบายเชิงสัญลักษณ์นี้ ในทางทฤษฎีนั้น จะมุ่งผลจากเนื้อหาของ นโยบายอย่างเดียวไม่ได้ หากแต่ต้องใช้การจูงใจหรือสร้างอิทธิพลเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะนี้พิจารณาจาก

จุดอ่อน

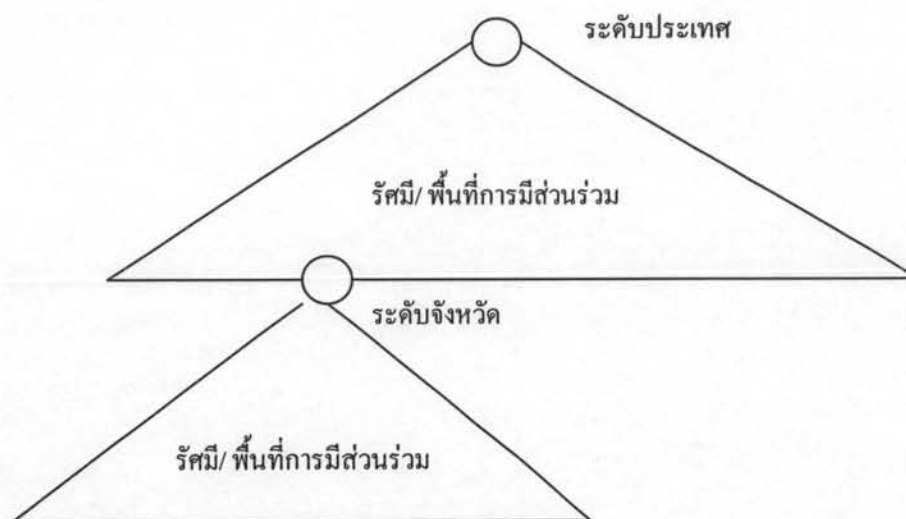
-เกษตรกรส่วนใหญ่มีระดับการพึ่งพาอาชีพปลูกหอมแดงค่อนข้างมากถึงมาก (เป็นรายได้หลักถึงเป็น ปากท้อง)

- เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ทำบัญชีครัวเรือน
 - เกษตรกรส่วนใหญ่ที่มีพื้นที่ศักยภาพต่ำ ยังคงเพาะปลูกในพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในปีเพาะปลูกต่อไป
 - ยังมีเกษตรกรจำนวนมากที่เห็นแก่ตัว โดยไม่ใส่ใจผลเสียหายต่อส่วนรวม (นำหอมแดงที่ยังไม่แห้งดีออกสู่ตลาด นำหอมแดงที่ยังไม่ครบอายุเก็บเกี่ยวออกขายในตลาด และใช้วิธีการบ่มในการทำให้ออมแดงแห้ง)
- อุปสรรค - ราคาหอมแดงในตลาดโลกผันผวน**
- การเปิดเสรีการค้าที่ไม่หยุดยั้ง ทำให้ไทย จีน อินเดีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม แข่งขันทางการค้าหอมแดงอย่างเข้มข้น (มีตลาดเป้าหมายเดียวกันคือมาเลเซีย สิงคโปร์ ฮองกง อินโดนีเซีย และตะวันออกกลาง)
 - การเกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สิงคโปร์ (ตลาดส่งออกหอมแดงที่สำคัญของไทย)
 - การรวมกลุ่มของเกษตรกรอ่อนแอ อันเป็นผลพวงมาจากการมีการซื้อขายหน้าสวน/บ้าน/ฉางมากขึ้น
 - ความวิปลาศของฤดูกาล/ภัยธรรมชาติ (ไม่สามารถควบคุมหรือสร้างระบบพยากรณ์ที่ดีได้)
- จุดแข็ง**
- ชุมชนส่วนใหญ่มีการกระจายข่าวสารที่ดี (เช่น มีการเปิดรายการ “ข่าวแดนลำดวน” ของ สวท.สก. ซึ่งเป็นรายการหลักในการสื่อสารระหว่างภาครัฐกับประชาชนในจังหวัดผ่านหอกระจายข่าวของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ)
 - เกษตรกรมากกว่าครึ่งมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารกับผู้อื่นในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
 - เกษตรกรส่วนใหญ่เริ่มมีการแบ่งการใช้ประโยชน์ที่ดิน หรือ ปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ของในหลวง (แบ่งแปลงเพาะปลูกแบบผสมผสาน)
- โอกาส** - เศรษฐกิจพอเพียงได้รับการตระหนักและกลายเป็นทิศทางการส่งเสริมจากฝ่ายการเมืองในปัจจุบัน

2. หนุนสร้างกระบวนการนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม (Participatory Public Policy Process หรือ PPPP หรือ P⁴) และการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based Development) ด้วยการดำเนินการดังต่อไปนี้

- เพิ่มตัวแทนจากส่วนท้องถิ่นเข้าไปในโครงสร้างของคณะกรรมการการผลิตและการตลาดกระเทียม หอมแดง หอมหัวใหญ่และมันฝรั่ง ซึ่งทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนการจัดการการผลิตและการตลาดหอมแดง เพื่อให้ท้องถิ่นมีตัวแทนของท้องถิ่นเอง จนกล่าวได้ว่ามีส่วนแก้ปัญหาตนเองด้วยตัวเอง

- รื้อฟื้นคณะกรรมการระดับจังหวัด หลังสูญหายไปในระบบการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (มีคณะกรรมการพัฒนาจังหวัดเข้ามาแทนที่) เพื่อกระจายการมีส่วนร่วมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น แต่อยู่ภายใต้ระดับชั้นของการมีส่วนร่วม (Hierarchy of Participation) ที่ต่างกัน ดังแผนภาพ

-จัดประชุมของคณะอนุกรรมการฯซึ่งอยู่ในส่วนกลาง (กรุงเทพฯ) แบบสัญจรเพื่อ
 ทำแผนเชิงปฏิบัติการที่สอดคล้องกับปัญหาพื้นที่ และจัดการปัญหาการขาดการประชุมของหน่วยงาน
 ในคณะอนุกรรมการฯที่อยู่ในภูมิภาคที่เกิดขึ้นเสมอจากความไม่สะดวกในการเข้าไปประชุมใน
 ส่วนกลาง

-จัดกิจกรรมที่จะเอื้อให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 กับชาวบ้านให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้พนักงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความใกล้ชิดกับชาวบ้าน ซึ่งจะ
 ช่วยเพิ่มความร่วมมือและทำให้มีโอกาสรับทราบข้อเรียกร้องและความต้องการของชาวบ้านได้ดี
 ยิ่งขึ้น (ไม่ตัดสินใจด้วยตัวเลขหยาบๆที่ลอยห่างออกไปจากปัญหาที่แท้จริงของเกษตรกรอย่าง
 ผ่านมา) รวมถึงนำไปสู่การปรับทัศนคติของเจ้าหน้าที่ให้มุ่งทำงาน “ร่วม” มากกว่าทำงาน “เพื่อ”
 เกษตรกร เพื่อให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์และรับผิดชอบร่วมกันในผลของการดำเนินนโยบายแก่
 เกษตรกร

-ใช้ประโยชน์จากระบบการจัดการของส่วนรวมภายในชุมชนที่มีทั้งส่วนที่เกี่ยวข้อง
 โยงกับการส่งเสริมของรัฐโดยตรงและนอกระบบการจัดการแบบรัฐเกี่ยวข้องซึ่งมีจุดเด่นจุดด้อยที่
 ต่างกันซึ่งยังไม่มีการใช้ประโยชน์อย่างเท่าที่ควร (ดูรายละเอียดบทที่ 5) อาทิ เพื่อเพิ่มพลังในการ
 จัดการชุมชน เจ้าหน้าที่อาจจะต้องดึงพระสงฆ์ที่เป็นที่เคารพและเป็นนักพัฒนาของหมู่บ้านมาร่วม
 ทำงานด้วย

ข้อเสนอแนะนี้พิจารณาจาก

จุดอ่อน

- 22 ปีผ่านไป ส่วนท้องถิ่นยังไม่ได้เป็นหนึ่งในคณะอนุกรรมการฯ

-อนุกรรมการในส่วนภูมิภาคมักจะไม่เข้าร่วมการประชุมของคณะอนุกรรมการจัดการการผลิตและ

การตลาดกระเทียม หอมแดง หอมหัวใหญ่ และมันฝรั่งที่กรุงเทพฯ

- ขาดการเปิดให้เกษตรกรมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ โดยมุ่งตัดสินใจไปเองด้วยตัวเลขหายๆที่มี

(Proxy Number)

- เกษตรกรส่วนใหญ่มีความใกล้ชิดหรือรู้สึกเป็นกันเองกับเจ้าหน้าที่ในระดับปานกลางถึงน้อย
- เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐเฉพาะเรื่องหรือบางกรณีเท่านั้น

จุดแข็ง

- อปท. ในหลายพื้นที่พยายามเข้าร่วมมีบทบาทส่งเสริมอาชีพปลูกหอมแดงอย่างต่อเนื่อง

โอกาส

- มาตรการกรมมีส่วนร่วมได้รับการตระหนักและกลายเป็นทิศทางการส่งเสริมจากฝ่ายการเมืองใน

ปัจจุบัน

- กระแสการกระจายอำนาจและการส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น เอื้อให้มีตัวแสดงที่ทรงพลังเพิ่มขึ้น คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสามารถร่วมขับเคลื่อนนโยบายเกษตรได้

- ในชุมชนมีระบบการจัดการของส่วนรวมที่มีทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องโยกับการส่งเสริมของรัฐ โดยตรงและนอกระบบการจัดการแบบรัฐเกี่ยวข้องอันมีจุดเด่นจุดด้อยที่ต่างกันซึ่งยังไม่มีการใช้ประโยชน์อย่างเท่าที่ควรเท่าที่ควร

3. หนุนสร้างระบบสหกรณ์ที่เป็น “ของเกษตรกร” มากกว่าที่ผ่านมา ด้วยการให้เกษตรกรซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสหกรณ์เข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจการและกิจกรรมของสหกรณ์ให้มากที่สุด หรือ ตั้งสหกรณ์ของกลุ่มตนเองขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) ซึ่งจะทำให้มีทัศนคติต่อสหกรณ์การเกษตรว่าเป็น “องค์กรของตนเอง” มิใช่ “พ่อค้าเจ้าหนึ่ง” พร้อมไปกับ การสร้างหลักเกณฑ์ให้สหกรณ์การเกษตรคำนึงถึงผลประโยชน์ของเกษตรกรเหนือผลกำไรที่ได้จากการทุจริตจากเกษตรกรไป เพื่อลดความอ่อนแอของระบบสหกรณ์ที่เป็นอยู่

ข้อเสนอแนะนี้พิจารณาจาก

จุดอ่อน

- เกษตรกรส่วนใหญ่มองว่าสหกรณ์ไม่แตกต่างจากพ่อค้ารายหนึ่งหรือ ไม่มีความเป็นองค์กรของเกษตรกร (ขาด Sense of belonging)

- การรวมกลุ่มแบบจัดตั้งเป็นสหกรณ์ผู้ปลูกหอมแดงมีน้อย และหลายชุมชนไม่มีการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหอมแดงเลย

อุปสรรค - การรวมกลุ่มของเกษตรกรอ่อนแอ อันเป็นผลพวงมาจากการมีการซื้อขายหน้าสวน/บ้าน/นางมากขึ้น

จุดแข็ง - เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสหกรณ์

4. หนุนสร้างการศึกษาให้แก่เกษตรกรเพื่อลดการจนอำนาจและจนโอกาส ด้วยการจัดหลักสูตรเฉพาะ โดยสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนเกี่ยวข้องกับด้านการเกษตรในจังหวัด ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการประเมินที่ดีพร้อมทั้งมีการให้วุฒิการศึกษาที่ได้รับการรับรองโดยกระทรวงศึกษา รวมไปถึง การดำเนินโครงการ โรงเรียนเกษตรกรต่อไปอย่างต่อเนื่องและขยายให้ครอบคลุมทุกชุมชน

ข้อเสนอแนะนี้พิจารณาจาก

โอกาส

-จังหวัดศรีสะเกษมีสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนเกี่ยวข้องกับด้านการเกษตร คือ วิทยาลัยเกษตรและมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

-มีการริเริ่มโครงการ โรงเรียนเกษตรกร

จุดอ่อน

-ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่ ต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 3

5. หนุนสร้างการจัดการปัญหาหนี้สินเกษตรกรจากการเป็นหนี้เพราะขายผลผลิตขาดทุนจนไม่สามารถนำเงินมาต่อทุนได้ ด้วยการส่งเสริมการลดต้นทุนและเพิ่มมูลค่าผลผลิตอย่างจริงจังและใช้เงินจากกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรสร้างหลักประกันผ่านการกำหนดราคาขั้นต่ำที่ต่ำกว่าราคาคงกล่าว ภาครัฐควรันติได้ว่าพร้อมที่จะแทรกแซงราคาให้ทันที

ข้อเสนอแนะนี้พิจารณาจาก

โอกาส

-เกษตรกรอินทรีย์ได้รับการตระหนักและกลายเป็นทิศทางส่งเสริมจากฝ่ายการเมืองในปัจจุบัน

-มีกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตร ที่ตั้งขึ้นมาลดผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้า

จุดแข็ง

-เกษตรกรมากกว่าครึ่งใช้หัวพันธุ์ของตัวเอง โดยต้องซื้อบางส่วนเท่านั้นหรือไม่ต้องซื้อเลย

-เกษตรกรเกือบครึ่งซื้อยาและวัสดุอุปกรณ์ในรูปแบบกลุ่มมากขึ้น

-เกษตรกรมากกว่าครึ่งมีความพยายามดำเนินกระบวนการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพอยู่

-เกษตรกรเกินครึ่งยึดหลักเกษตรกรอินทรีย์ (“5 ไม่” กับ “4 มี”) เพียงพอตามเกณฑ์

-เกษตรกรส่วนใหญ่ มีการใช้ปุ๋ยและสารอินทรีย์-ชีวภาพมากขึ้นเรื่อยๆ

-เกษตรกรทั้งหมดที่เลี้ยงโคหรือกระบือสามารถผลิตปุ๋ยคอกใช้เองได้ ในขณะที่ เกษตรกรเกินครึ่งมี

ความสามารถในการผลิตสารชีวภาพหรือน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้เพาะปลูกได้เอง

-เกษตรกรส่วนใหญ่เริ่มมีการแบ่งการใช้ประโยชน์ที่ดิน หรือ ปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ของในหลวง

(แบ่งแปลงเพาะปลูกแบบผสมผสาน)

-หอมแดงศรีสะเกษมีรสและกลิ่นที่เป็นลักษณะเฉพาะที่ผู้บริโภครู้จักจำนวนมากนิยม จึงยังไม่มีหอมแดงที่ใดเป็นสินค้าที่แทนกันได้อย่างสมบูรณ์กับหอมแดงศรีสะเกษ

จุดอ่อน

-เกษตรกรยังมีหนี้ ทั้งนอกระบบและที่เกินกำลังที่จะใช้คืนได้อยู่

-เกษตรกรมากกว่าครึ่งมีปัญหาด้านการขาดเงินทุนในการผลิตและการตลาด

การหนุนเสริม (ระเบิดจากภายใน)

1. หนุนเสริมการแลกเปลี่ยนสินค้าด้วยระบบหักบัญชีให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะระหว่างสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร หรือ แม้แต่ระหว่างชุมชน เนื่องจาก ช่วยลดการพึ่งพาระบบเงินตราอันเป็นสัญลักษณ์ของทุนนิยมลงได้ ด้วยการย้อนคืนสู่การนำของมาแลกของ (คิดเป็นเงินเฉพาะมูลค่าส่วนต่าง) อันเป็นสัญลักษณ์ของการเกื้อหนุนกันและกันหรือพึ่งพากันและกัน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันจากระบบทุนนิยมที่เป็นอยู่นั่นเอง

ข้อเสนอแนะนี้พิจารณาจาก

จุดอ่อน - โครงการแลกเปลี่ยนสินค้าด้วยระบบหักบัญชียังไม่ประสบผลสำเร็จในระดับสูง และแม้จะมีการพัฒนาความร่วมมือสู่เครือข่ายแต่ก็ยังคับแคบอยู่

โอกาส - เศรษฐกิจพอเพียงได้รับการตระหนักและกลายเป็นทิศทางการส่งเสริมจากฝ่ายการเมืองในปัจจุบัน

2. จากที่เกษตรกรส่วนน้อยเท่านั้นเปิดรับสิ่งใหม่หรือยอมเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ควรหนุนเสริมการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงผ่านตัวนำ (Change Agent) ในชุมชน เนื่องจาก สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ยังเป็น “นักร้องตาม” (พร้อมที่จะตาม) อยู่แล้ว ทั้งนี้ การค้นหาตัวนำการเปลี่ยนแปลงนั้นสามารถพิจารณาได้จากโครงสร้างของระบบการจัดการของส่วนรวมภายในชุมชนที่นำเสนอไปในบทที่ 5 นั่นคือ พิจารณาผู้ที่ดูแลหรือกำกับการใช้ของส่วนรวมในชุมชน (บริหารทรัพยากร/ของสาธารณะ) เนื่องจาก จะมีอิทธิพลในการกำหนดทิศทางของชุมชนได้ผ่านการกำหนดเงื่อนไขในการใช้ของส่วนรมนั้น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต./เทศบาล สหกรณ์ฯ และวัด เป็นต้น

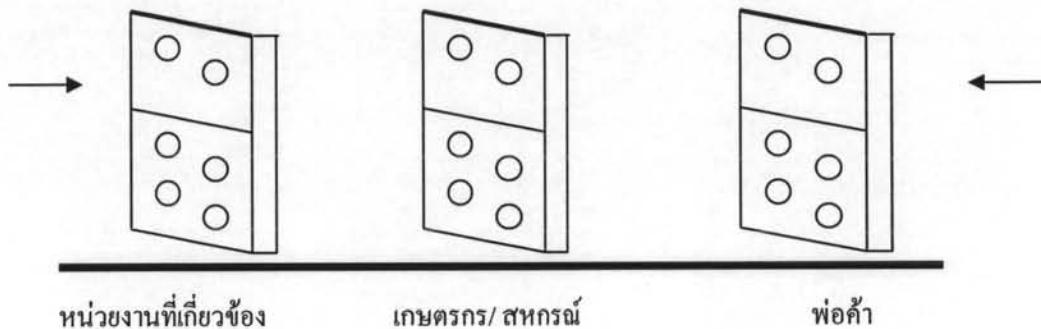
ข้อเสนอแนะนี้พิจารณาจาก

จุดอ่อน - เกษตรกรส่วนน้อยเท่านั้นที่มีการเปิดรับสิ่งใหม่ (มีการเรียนรู้) ในแง่ของการทดลองเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิต โดยที่ส่วนใหญ่ยังคงไม่ยอมเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย (โน้มเอียงอนุรักษ์นิยม)

จุดแข็ง - เกษตรกรส่วนใหญ่มักคล้อยตามคนอื่นในชุมชน (แต่ไม่คล้อยตามทุกครั้ง) (บางมิติเป็นจุดอ่อนได้)

โอกาส - ในชุมชนมีระบบการจัดการของส่วนรวมที่มีทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมของรัฐ โดยตรงและนอกระบบการจัดการแบบรัฐเกี่ยวข้องอันมีจุดเด่นจุดด้อยที่ต่างกันซึ่งยังไม่มีการใช้ประโยชน์อย่างเท่าที่ควร

3. หนุนเสริมความร่วมมือ (Cooperation) กันระหว่างตัวแสดงที่สำคัญในระบบนโยบาย กล่าวคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกษตรกร สหกรณ์ และพ่อค้า เพื่อพัฒนาสู่เครือข่าย (Networking) ซึ่งจะช่วยคลายความเป็นทางการระหว่างกันออกไป รวมถึง เอื้อให้เกิดความเข้าใจกันและกันมากขึ้น ได้ หนึ่ง ด้วยการสร้างความตระหนักให้กับตัวแสดงเหล่านั้นว่าในสถานการณ์ปัจจุบันถ้าไม่พึ่งพากันและกันแล้ว ก็จะล้มกันไปทั้งหมด เสมือนเป็นโดมิโนที่เรียงต่อกันดังภาพ (เป็นวิธีเดียวกับการใช้สงครามในการสร้างพันธมิตรระหว่างประเทศและชาตินิยมภายในประเทศ)

ข้อเสนอแนะนี้พิจารณาจาก

จุดอ่อน

- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดการเปิดให้เกษตรกรมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ โดยมุ่งตัดสินใจไปเองด้วยตัวเลขหายๆที่มี (Proxy Number)
- เกษตรกรส่วนใหญ่มีความใกล้ชิดหรือรู้สึกเป็นกันเองกับเจ้าหน้าที่ในระดับปานกลางถึงน้อย
- เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐเฉพาะเรื่องหรือบางกรณีเท่านั้น
- เกษตรกรส่วนใหญ่มองว่าสหกรณ์ไม่แตกต่างจากพ่อค้ารายหนึ่งหรือไม่มีความเป็นองค์กรของเกษตรกร (ขาด Sense of belonging)
- พ่อค้ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเกษตรกรสูง (เช่น การตัดสินใจขายผลผลิตก่อนแห้ง เก็บเกี่ยวก่อนแก่ หรือ การมัดจุกก่อนขาย)

จุดแข็ง

- ในชุมชนส่วนใหญ่ เกษตรกรสามารถต่อรองราคากับพ่อค้าได้ (ยกเว้นในภาวะที่เกิดอุปทานส่วนเกินอย่างรุนแรง)

โอกาส (พริกจากวิกฤต (อุปสรรค) ให้เป็นโอกาส)

- ราคาหอมแดงในตลาดโลกผันผวน

- การเปิดเสรีการค้าที่ไม่หยุดยั้ง ทำให้ไทย จีน อินเดีย ฟิลิปปินส์และเวียดนามแข่งขันทางการค้าหอมแดงอย่างเข้มข้น (มีตลาดเป้าหมายเดียวกันคือมาเลเซีย สิงคโปร์ฮ่องกง อินโดนีเซีย และตะวันออกกลาง)
- ค่าครองชีพของเกษตรกรมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ
- การเกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สิงคโปร์ (ตลาดส่งออกหอมแดงที่สำคัญของไทย)
- ความวิปลาซของฤดูกาล/ ภัยธรรมชาติ (ไม่สามารถควบคุมหรือสร้างระบบพยากรณ์ที่ดีได้)

4. หนุนเสริมกระบวนการสร้างสมรรถนะ (ภูมิปัญญา) ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกร ด้วยการร่วมกับชุมชนจัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้หอมแดง” ให้เป็นศูนย์กลางและแหล่งรวบรวมนวัตกรรมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การผลิตและการตลาดหอมแดงที่ครบวงจร โดยอาศัยกลไกในระบบการจัดการของส่วนรวมภายในชุมชนที่มีอยู่ดำเนินการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เหล่านั้น

ข้อเสนอแนะที่พิจารณาจาก

จุดอ่อน

- ขาดกระบวนการสร้างสมและเรียนรู้นวัตกรรมในการพัฒนาการผลิตและการตลาดที่ดี
- เกษตรกรที่มีความรู้หรือได้เรียนรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตและการหีบห่อมีจำนวนน้อย
- กลุ่มเกษตรกรที่ตัดสินใจแปรรูปได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ แต่ส่วนใหญ่เป็นเพียงการให้เงินเป็นก้อน ไม่มีการส่งเสริมอย่างเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องแต่อย่างใด และในด้านการตลาดพบว่าตลาดที่ภาครัฐจัดหาให้ส่วนใหญ่เป็นตลาดเฉพาะกิจหรือชั่วคราวเท่านั้น กรณีตลาดประจำส่วนใหญ่กลุ่มที่ดำเนินการยังจะต้องเป็นผู้เสาะแสวงหาเอง

- เกษตรกรส่วนน้อยเท่านั้นที่มีการเปิดรับสิ่งใหม่ (มีการเรียนรู้) ในแง่ของการทดลองเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิต โดยที่ส่วนใหญ่ยังคงไม่ยอมเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย (โน้มเอียงอนุรักษ์นิยม)

จุดแข็ง -เกษตรกรส่วนใหญ่มักคล้อยตามคนอื่นในชุมชน (แต่ไม่คล้อยตามทุกครั้ง) (บางมิติเป็นจุดอ่อนได้)

โอกาส -ในชุมชนมีระบบการจัดการของส่วนรวมที่มีทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมของรัฐ โดยตรง และนอกระบบการจัดการแบบรัฐเกี่ยวข้องอันมีจุดเด่นจุดด้อยที่ต่างกันซึ่งยังไม่มีการใช้ประโยชน์อย่างเท่าที่ควร

2.1.2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแบบเฉพาะพื้นที่

สำหรับรูปแบบวิธีการผลิตและการตลาดแบบอำเภอขามเฒ่า

ควรอาศัยความเป็นชุมชนการเมือง (จากที่เป็นฐานคะแนนของเขต 1 มาโดย

ตลอด) คึงนักการเมืองเข้าร่วมส่งเสริมให้ชุมชนมีการพึ่งตนเองและพึ่งพากันและกันมากขึ้น ด้วยการรณรงค์ให้ปลูกพืชแบบผสมผสาน (ลดการพึ่งพาอาชีพหอมแดง) ให้ซื้อพันธุ์มาปลูกน้อยลง ให้หันมาผลิตปุ๋ย/ สารอินทรีย์-ชีวภาพใช้เองมากขึ้น และให้ตระหนักในความสำคัญของการรวมกลุ่ม เพื่อให้มีการจัดตั้งสหกรณ์ผู้ปลูกหอมแดงกันขึ้นมาเอง (ภาครัฐไม่ควรเป็นผู้ดำเนินการจัดตั้ง เพราะในพื้นที่นี้ เคยมีสหกรณ์ผู้ปลูกหอมแดงแบบรัฐจัดตั้งมาก่อน แล้วสลายตัวไปในที่สุดหลังขาดการสนับสนุนที่ต่อเนื่อง)

ข้อเสนอที่พิจารณาจาก

จุดอ่อน

- ปลูกเชิงพาณิชย์เต็มที (ระดับการพึ่งพาอาชีพและความไม่แน่นอนของตลาดโลกสูง)
- ส่วนใหญ่ซื้อพันธุ์มาปลูก (มีความเสี่ยงจากการไม่พึ่งตนเอง)
- วิถีแบบเน้นเคมีมากกว่าอินทรีย์
- วัฒนธรรมแบบต่างคนต่างแสวงหาและต่างคนต่างขาย

จุดแข็ง

- หมู่บ้านการเมือง (มี Political Support)

สำหรับรูปแบบวิธีการผลิตและการตลาดแบบบ้านชุมคำ

ควรอาศัยช่วงเวลาที่กำลังส่งเสริมให้ชุมชนเป็นต้นแบบชุมชนปลูกหอมแดงปลอดสารพิษที่มีหน่วยงานเข้ามาดูแลอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว รวมถึงอาศัยความโดดเด่นเรื่องการรวมกลุ่มเข้มแข็งของเกษตรกร ในการส่งเสริมวิถีแบบพอเพียงสู่ชานไปด้วย กล่าวคือ ให้ลดการพึ่งพาอาชีพปลูกหอมแดงที่ผูกติดอยู่กับความไม่แน่นอนของตลาดโลกสูง ด้วยการรณรงค์ผ่านแกนนำกลุ่มและเครือข่ายของกลุ่มทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการในชุมชน และสร้างเกษตรกรตัวอย่างที่หันมาปลูกพืชแบบผสมผสานขึ้น (ปลูกมากกว่าการปลูกหอมแดงชานกับพริกและข้าวซึ่งมีกำไรเชิงเปรียบเทียบกับหอมแดงแล้วไม่ต่างกันหรือน้อยกว่า)

ข้อเสนอที่พิจารณาจาก

จุดอ่อน

- ปลูกเชิงพาณิชย์เต็มที (ระดับการพึ่งพาอาชีพและความไม่แน่นอนของตลาดโลกสูง)

จุดแข็ง

- ติตราห์หรือหอมแดงปลอดภัยจากสารพิษ (หน่วยราชการพยายามสร้างให้เป็นต้นแบบ)
- หมู่บ้านการเมือง (มี ศ.อบจ. ที่เครือข่ายความสัมพันธ์กว้างขวาง กระทั่งงานเทศกาลหอมแดงที่ชุมคำมีระดับรัฐมนตรีหรือผู้ช่วยรัฐมนตรีมาเปิดงาน)

- โดดเด่นเรื่องการรวมกลุ่มเข้มแข็ง มีสหกรณ์ผู้ปลูกหอมแดงที่ดั่งกันเอง และการจัดเทศกาลหอมแดงริเริ่มโดยชุมชนเอง อำเภอและจังหวัดเพียงเข้ามาหนุนเสริม
- มีเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ (จริงจัง)
- วัฒนธรรมแบบรวมกลุ่ม (แต่กำลังถูกทำลาย เพราะมีแนวโน้มตัวใครตัวมันมากขึ้น)

สำหรับรูปแบบวิธีการผลิตและการตลาดแบบตำบลหนองหมีและตำบลเมืองน้อย

ส่งเสริมให้เกษตรกรในชุมชนหันมาเน้นวิถีแบบอินทรีย์มากกว่าเคมี เพื่อเพิ่มความโดดเด่นของผลผลิตที่พัฒนาไปเป็น OTOP (สามารถสร้างเป็นยี่ห้อที่ประทับตราเครื่องหมาย Q ซึ่งบ่งชี้ความเป็นอาหารปลอดภัย (Food Safety) ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้) ด้วยการสนับสนุนงบประมาณให้เครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ที่มีอยู่ให้เพียงพอต่อการทำหน้าที่ตัวนำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มาก เนื่องจาก ปัจจุบันเกษตรกรในชุมชนเริ่มหันมาทำน้ำหมักชีวภาพกันหลายครัวเรือนแล้ว

ข้อเสนอที่พิจารณาจาก

จุดอ่อน

- วิถีแบบเน้นเคมีมากกว่าอินทรีย์
- ความเป็น OTOP ไม่ได้เพิ่มมูลค่าให้หอมแดง (พ่อค้าไม่ใส่ใจ)

จุดแข็ง

- มีการส่งเสริมหอมแดงให้เป็น OTOP
- มีเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ (จริงจังแต่เพิ่งเริ่มต้น)
- มีการทำน้ำหมักชีวภาพกันหลายครัวเรือน

สำหรับรูปแบบวิธีการผลิตและการตลาดแบบตำบลภูเงิน

ส่งเสริมให้ชุมชนนี้เป็นต้นแบบสำหรับชุมชนอื่นในพื้นที่อำเภอกันทรลักษ์และกันทรารมย์ในการเข้ามาเรียนรู้วิถีแบบพึ่งตัวเอง/ พอเพียง เนื่องจาก มีวิถีดังกล่าวที่โดดเด่นและนำไปสู่การบรรลุผลของนโยบายที่สำคัญได้หลายประการจริง (รูปแบบวิธีการผลิตและการตลาดนี้อยู่ในสองลำดับแรกจากการจัดอันดับการบรรลุผลสำเร็จของนโยบายในระดับสูงถึง 2 ใน 4)

ข้อเสนอที่พิจารณาจาก

จุดแข็ง

- มีวิถีที่เน้นเศรษฐกิจชุมชน ได้รับผลกระทบจากการตลาดระดับประเทศหรือโลกน้อย (พ่อค้ารับซื้อไป

ชายตลาดชุมชน(ริมถนนและอำเภอ)เกือบทั้งหมด)

- ทำการเกษตรแบบสวนผสม (ปลูกพืชสวนหลายชนิดผสมผสาน)
- มีศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนพอเพียงในพื้นที่
- มีสหกรณ์ผู้ปลูกหอมแดง

สำหรับรูปแบบวิถีการผลิตและการตลาดแบบตำบลน้ำคำ

ส่งเสริมให้ชุมชนนี้เป็นต้นแบบสำหรับชุมชนอื่นในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอ ยางชุมน้อยและอำเภอรามิไสลในการเข้ามาเรียนรู้วิถีแบบเกษตรอินทรีย์ที่ครบวงจรและความเป็น หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป (มีการดำเนินการอยู่แล้ว เสนอให้มุ่งดำเนินการต่อไป) เนื่องจาก มี วิถีดังกล่าวที่โดดเด่นและตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เข้าถึงง่าย (สำหรับชุมชนที่สะดวกในการเดินทางมาตลาด กลางก็จะสะดวกในการเดินทางมาที่นี่ เพราะว่ายู่ใกล้กัน)

ข้อเสนอที่พิจารณาจาก

จุดแข็ง

- ทำการเกษตรแบบสวนผสม (ปลูกพืชสวนหลายชนิดผสมผสานกับการทำนา) และมีการแบ่งที่ดินทำ กินเข้าแนวทฤษฎีใหม่ของในหลวง
 - เป็นหมู่บ้านการเมือง (หน่วยราชการพยายามสร้างให้เป็นต้นแบบหมู่บ้านเกษตรอินทรีย์ครบวงจรและ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง)
 - มีสหกรณ์ผู้ปลูกหอมแดง
 - มีโรงเรียนหอมแดงของหมู่บ้าน
 - วิถีแบบเน้นอินทรีย์มากกว่าเคมี
 - มีเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ (จริงจัง)
 - ทำน้ำหมักชีวภาพทุกครัวเรือน
 - ทั้งหมดเพาะพันธุ์ปลูกเอง
 - วัฒนธรรมแบบรวมกลุ่ม
 - ส่วนใหญ่ขายให้สหกรณ์ผู้ปลูกหอมแดง นำส่งตลาด
- ปลายทาง โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง
- อยู่ใกล้จากตลาดกลาง (ตลาดท่าเรือ)

สำหรับรูปแบบวิถีการผลิตและการตลาดแบบตำบลบึงบอน สะทาย และ

ยางชุมน้อย

ส่งเสริมการแปรรูปของชุมชนนี้อย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น ด้วยการอาศัยกลุ่มแม่บ้าน

ในการเพิ่มสมาชิกเพื่อขยายวงของการแปรรูป พร้อมไปกับ ให้การสนับสนุนที่มากกว่าการให้เงินเป็นก้อน กล่าวคือ ต้องสนับสนุนทั่วทั้งกระบวนการ ตั้งแต่การเริ่มแปรรูปถึงการหาตลาด โดยเฉพาะการช่วยหาตลาดนั้น จะต้องเป็นตลาดที่ถาวร มิใช่เพียงตลาดที่มีการซื้อขายกันชั่วคราวชั่วคราวเท่านั้น อาทิ ตลาดในงานกาชาด และตลาดในเทศกาลหอมแดง เป็นต้น

ข้อเสนอนี้พิจารณาจาก

จุดแข็ง

-มีการแปรรูป (ข้าวเกรียบหอมแดงและน้ำพริกเผา)

จุดอ่อน

-ส่วนน้อยเท่านั้นที่นำไปแปรรูปขายโดยกลุ่มแม่บ้าน ทั้งนี้ มีหน่วยงานส่งเสริมจริงจังและช่วยหาตลาด หากแต่เป็นเพียงการ ให้เงินเป็นก้อน และการหาตลาดที่มักมีการซื้อขายกันชั่วคราวชั่วคราวเท่านั้นให้ (ในงานหรือเทศกาลต่างๆ)

สำหรับรูปแบบวิธีการผลิตและการตลาดแบบหมู่บ้านชาตารมย์

ควรอาศัยความเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตรที่มีภาพลักษณ์ที่ดีและความสำเร็จที่มีการซื้อขายล่วงหน้าเป็นทุนอยู่แล้ว ในการเสริมสร้างชุมชนนี้ให้เป็นต้นแบบของการเกษตรแบบการตลาด นำการผลิต ซึ่งสามารถลดความไม่แน่นอนของชีวิตเกษตรกรลงได้ เนื่องจาก เกษตรกรสามารถมองเห็นอนาคตตั้งแต่เริ่มผลิต และไม่ต้องเผชิญกับความผันผวนของตลาดหลังจากที่เกี่ยวเกี่ยวผลผลิตแล้ว

ข้อเสนอนี้พิจารณาจาก

จุดอ่อน

-ปลูกเชิงพาณิชย์เต็มที (ระดับการพึ่งพาอาชีพและความไม่แน่นอนของตลาดโลกสูง)

-อยู่ไกลจากตลาดกลาง (ตลาดท่าเรือ)

จุดแข็ง

-เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตร (หน่วยงานส่งเสริมทุกด้าน)

-มีการซื้อขายล่วงหน้า (การตลาดนำการผลิต)

สำหรับรูปแบบวิธีการผลิตและการตลาดแบบการแลกเปลี่ยนสินค้าแบบหักบัญชี

ในการแลกเปลี่ยนสินค้าด้วยระบบหักบัญชีนั้น ควรส่งเสริมการวางแผนล่วงหน้า ก่อนการเจรจาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ความต้องการสินค้าและระบายสินค้าของพื้นที่ การรวบรวม

สินค้าไปแลกเปลี่ยน การทำการตลาดหลังรับสินค้ามา การเก็บรักษาสินค้าระหว่างรอส่งต่อถึงมือเกษตรกร การกระจายสินค้าที่ให้โอกาสเกษตรกรที่เป็นสมาชิกอย่างเท่าเทียม รวมถึงการจัดโครงการพิเศษ ขึ้นมารองรับ ด้วยการจัดฝึกอบรมหลักสูตรการวางแผนให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอที่พิจารณาจาก

จุดอ่อน

- ในช่วงเวลาของการแลกเปลี่ยน เป็นการยากที่จะได้สิ่งที่ต้องการในขณะที่มีสิ่งที่คุณต้องการไปแลกเปลี่ยน เพราะสินค้าทุกอย่างมีฤดูกาลของมัน โดยเฉพาะสินค้าเกษตร

- ในการแลกเปลี่ยนการผลิต ประสบปัญหากรณีที่แลกเปลี่ยนในช่วงเวลาที่อยู่นอกฤดูกาลเพาะปลูก เพราะสหกรณ์ต้องมีภาระในการเก็บรักษาไว้ในสหกรณ์ก่อน

- เป็นการยากที่เกษตรกรทุกคนจะได้รับหรือเข้าถึงประโยชน์จากโครงการ

จุดแข็ง

- สหกรณ์แลกเปลี่ยนและปุ๋ยมาขายให้สมาชิกในราคาถูก (เพราะไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง)

- เกษตรกรมีตลาดซื้อขายปุ๋ย หัวพันธุ์ และผลผลิตหอมแดงเพิ่มขึ้น

- เกษตรกรมีช่องทางระบายผลผลิตเพิ่มขึ้น

- เกษตรกรสามารถแสวงหาปัจจัยการผลิตได้ในราคาถูก

- สหกรณ์สามารถขึ้นนำวิธีการผลิตแบบอินทรีย์ให้เกษตรกรได้ จากการหาปุ๋ยอินทรีย์มาให้ ซึ่งถ้าราคาถูก เกษตรกรส่วนใหญ่ก็พร้อมที่จะลองใช้อยู่แล้ว

- สหกรณ์รับซื้อเอาผลผลิตหอมแดงไปขายตลาดปลายทาง จึงรับซื้อได้ในราคาดี

- สหกรณ์สร้างอาชีพเสริมให้เกษตรกรได้ เช่น การแลกเปลี่ยนเอสุกรมมาให้เลี้ยง

2.2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จากที่คาดหวังว่าข้อเสนอแนะเชิงนโยบายทั้งหลายจะได้รับการให้ความสำคัญทั้งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร สถาบันเกษตรกร ชุมชนและพ่อค้า ภายใต้ฐานคติที่ว่า การพัฒนานโยบายในภาคภูมานั้น จะยั่งยืนได้ต้องก้าวผ่านกระบวนทัศน์ (Paradigm) แบบที่ตัวแสดงภาครัฐเป็นผู้ให้หรือผู้กระทำ ในขณะที่ ตัวแสดงอื่นๆเป็นผู้รับหรือผู้ถูกกระทำ (Work for) ที่ดำเนินมาโดยตลอด มาเป็นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันกระทำ (Work with) ดังนั้นในการเสนอแนะเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เสนอไปแล้วนั้นบรรลุผล จึงจำเป็นที่จะต้องเสนอทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ มิใช่การเสนอเฉพาะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่านั้น หากแต่ต้องเสนอสำหรับเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ และพ่อค้าร่วมด้วย ในฐานะที่เป็นตัวแสดงสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายเช่นเดียวกัน

2.2.1. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. จากที่การศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าในประเด็นศึกษานโยบายที่ยั่งยืนได้ด้วยการพึ่งตนเองของชุมชนเป็นสำคัญนั้น ไม่จำเป็นที่ภาครัฐจะเป็นผู้ขับเคลื่อนเสมอไป (การระเบิดจากภายนอก) เนื่องจาก ชุมชนเองก็สามารถเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาเองได้ (การระเบิดจากภายใน) ด้วยเหตุนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรปรับเปลี่ยนทัศนคติในการดำเนินงานจากผู้กระทำเป็นผู้ร่วมกระทำและผู้อำนวยการความสะดวกแทน

2. จากที่การศึกษาครั้งนี้พบว่าปัจจัยแวดล้อมหลายประการมีผลต่อความสำเร็จและล้มเหลวของนโยบาย ซึ่งปัจจัยแวดล้อมทั้งหลายนั้นแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่หรือชุมชนที่เลือกศึกษา ด้วยเหตุนี้ นอกจากควรจะมีนโยบายที่มีทางเลือกที่หลากหลายตามกาลและเทศะ(ภูมิสังคม) แล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ควรที่จะสร้างหน่วยในการตัดสินใจเชิงนโยบายที่กระจายตัวด้วย กล่าวคือ การแบ่งหรือกระจายอำนาจการตัดสินใจสู่หน่วยงานในพื้นที่ที่มากขึ้น นั่นคือ แบ่งอำนาจ (Deconcentration/ Delegation) ให้หน่วยงานส่วนภูมิภาคและส่วนกลางในภูมิภาค และการกระจายอำนาจ (Decentralization) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มากขึ้น อันจะทำให้ผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติอย่างเดียว และผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นเพียงฝ่ายสนับสนุน มีบทบาทในการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมกับพื้นที่ที่รับผิดชอบเองด้วย

3. จากที่การผลิตและการตลาดเชื่อมโยงกันดังที่เสนอในแผนภาพวงจรชีวิตเกษตรกรปลูกหอมแดง ดังนั้น การบริหารนโยบายจะต้องไม่แยกส่วนอย่างที่เป็นอย่างอยู่ กล่าวคือ โดยภาพรวมนั้นหน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดูแลการผลิต หน่วยงานสังกัดกระทรวงพาณิชย์ดูแลการตลาด ในขณะที่ ฝ่ายปกครองเป็นแค่หน่วยงานสนับสนุนที่คอยตั้งรับเท่านั้น ทั้งนี้ทางออกที่เหมาะสมซึ่งคู่ขนานกับข้อเสนอว่าด้วยการรื้อฟื้นคณะกรรมการระดับจังหวัดขึ้นมาอีกครั้งที่ได้นำเสนอไปแล้ว คือ การเลือกพัฒนาบุคลากรที่ดูแลเรื่องพืชสวน ให้มีความรู้เกี่ยวกับหอมแดงโดยเฉพาะ (ทั้งมิติการผลิตและมิติการตลาด) ด้วยการผลักดันให้ต้องทำวิจัยเกี่ยวกับการผลิตและการตลาดหอมแดงทั้งระบบ (เรียนรู้จากการวิจัย) หลังจากนั้นให้เข้าร่วมในคณะกรรมการที่รื้อฟื้นขึ้นมาใหม่นี้ เพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับหอมแดงโดยเฉพาะจากที่แต่เดิมนั้นมีการกิจอย่างกว้างขวาง กล่าวคือ ดูแลเรื่องพืชสวนทุกประเภท ทั้งนี้ จะต้องยอมหลักการกิจเกี่ยวกับพืชสวนประเภทอื่นให้บุคลากรท่านอื่น เนื่องจาก หอมแดงเป็นพืชสวนที่สำคัญต่อเศรษฐกิจของจังหวัดมากที่สุด อีกทั้งกำลังประสบกับปัญหามากที่สุดเช่นกัน

2.2.2. ข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์

สำหรับเกษตรกร

เกษตรกรปลูกหอมแดงจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ด้วยการเลิกเก็บเกี่ยวผลผลิตก่อนแก่และขายหอมที่ยังไม่แห้งซึ่งอาจจะทำให้ได้ราคาดี เพื่อไม่ให้ผลผลิตเน่าเสียที่ตลาดปลายทางหรือในมือผู้บริโภค อันส่งผลสะท้อนต่อชื่อเสียงของหอมแดงในพื้นที่ และเป็นอุปสรรคต่อการส่งออกไปยังตลาดที่ห่างไกล เช่น สหรัฐอเมริกาและยุโรป

สำหรับกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์

กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์จะต้องดำเนินกิจกรรมที่มากไปกว่าการระดมทุนแล้ว ปลดปล่อยเงินกู้ กล่าวคือ จะต้องทำกิจกรรมเชิงพาณิชย์ เช่น ผลิตและขายสินค้า รวมไปถึง การพึ่งพากันและกันที่มากขึ้น เช่น มีการแลกเปลี่ยนสินค้าโดยระบบหักบัญชีระหว่างกัน เพื่อลดปัญหาความอ่อนแอ และมากไปกว่านั้นจะต้องกลายเป็นองค์กรของเกษตรกรอย่างแท้จริง มิใช่แสดงบทบาทเป็นเสมือนพ่อค้ารายหนึ่งสำหรับเกษตรกรเท่านั้น

2.2.3. ข้อเสนอแนะสำหรับพ่อค้า

พ่อค้ามีบทบาทในการชี้นำพฤติกรรมของเกษตรกรได้มาก จึงควรมีจิตสำนึกที่ดี กล่าวคือ ไม่ชี้นำในทางที่ผิด เช่น การรับซื้อหอมที่ยังไม่แห้งดี และไม่หลอกลวงเกษตรกรด้วยการอ้างปัญหาที่ตลาดปลายทาง ซึ่งเกษตรกรจำต้องเชื่อเพราะไม่สามารถทราบความจริงได้เลยว่าปัญหาที่ตลาดปลายทางมีจริงหรือไม่ ทั้งนี้ สิ่งที่พ่อค้าต้องตระหนักตลอดเวลาก็คือ เกษตรกรกับพ่อค้าอยู่ในสถานะพึ่งพา ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดล้มก็จะล้มตามกันไป

2.3. ข้อเสนอแนะเชิงการวิจัย

1. จากที่การศึกษาครั้งนี้ต้องเก็บข้อมูลครัวเรือนในชุมชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งในช่วงเวลากลางวันมักจะไม่ค่อยมีผู้ใดอยู่บ้านเนื่องจากออกไปประกอบอาชีพในไร่/นา/สวน (จะมีเพียงเด็กและผู้สูงอายุเท่านั้นที่จะอยู่บ้าน) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ไม่ใช่ข้อมูลชุมชนและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจึงได้เลือกใช้เทคนิคการแจกแบบสอบถามผ่านนักเรียนเพื่อให้นักเรียนนำแบบสอบถามกลับไปร่วมตอบคำถามกับผู้ปกครองในช่วงเย็น (กลายเป็นกิจกรรมสานสัมพันธ์กันระหว่างครอบครัวได้ด้วย) ซึ่งบรรลุผลเป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่สนใจศึกษาวิจัยที่มีกลุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรสามารถพิจารณาในการนำเอาเทคนิควิธีดังกล่าวนี้ไปใช้ได้

2. จากที่การศึกษาครั้งนี้มีการกำหนดขอบเขตรวมถึงกรอบที่ยืดหยุ่นมากเกินไปทำให้หลังการลงพื้นที่เก็บข้อมูลได้ข้อมูลที่สิ้นเกิน กล่าวคือ มีข้อมูลที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์เนื่องจากถ้านำไปใช้จะทำให้งานเสมือนมีหลายงานในงานเดียวกัน ท้ายที่สุด ทำให้ต้องตัดต่อเนื้อหาหลายครั้งด้วยเหตุนี้ ผู้ที่สนใจศึกษาวิจัยโดยเฉพาะในประเด็นที่มีตัวแปรเกี่ยวข้องจำนวนมากจะต้องกำหนดขอบเขตและกรอบในการศึกษาที่ชัดเจนหรือไม่ยืดหยุ่นมากเกินไป เพื่อจะได้ไม่ล่องไปตามข้อมูลภาคสนามที่นอกเหนือจากขอบเขตและกรอบกระทั่งประสบกับปัญหาในลักษณะดังกล่าว

3. จากที่การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวทางการศึกษาแบบปฏิฐานนิยม (Positivism) โดยนำวิธีที่เรียกว่าวิภาษวิธี (Dialectic) ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้ในแนวทางการศึกษาแบบเชิงวิพากษ์ (Critical Theory) เข้ามาร่วมด้วย เพื่อมิให้ติดกับดักการมีค่านิยมซ่อนเร้นอยู่ กล่าวคือ มีการใช้ข้อเท็จจริงไปให้น้ำหนัก (Make judgment) กับค่านิยมที่มีอยู่ก่อน ทำให้ข้อเสนอแนะจากการศึกษานั้นหักล้างได้ยากขึ้น (Solidarity) ดังนั้น ผู้ที่สนใจที่จะใช้แนวทางการศึกษาแบบปฏิฐานนิยมด้วยเช่นเดียวกันควรพิจารณาที่จะนำวิภาษวิธีมาใช้ร่วมด้วย

4. จากที่การศึกษาในครั้งนี้สะท้อนว่าข้อเสนอแนะที่จะนำไปสู่การปรับตัวของนโยบายที่เหมาะสมนั้น จะต้องอาศัยการร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง หรือ การสร้างกระบวนการนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม (Participatory Public Policy Process) มิใช่ว่าภาครัฐเป็นผู้กระทำและที่ไม่ใช่ภาครัฐเป็นผู้ถูกกระทำ (ละเลยการร่วมกัน) ด้วยเหตุนี้ จะต้องทบทวนรูปแบบการเสนอผลการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่มีการเสนอเชิงนโยบาย อันมีไว้สำหรับหน่วยงานผู้กำหนดนโยบาย เชิงปฏิบัติการ อันมีไว้สำหรับหน่วยงานผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และเชิงการวิจัย อันมีไว้สำหรับแวดวงการศึกษา ซึ่งเป็นตะกอนของการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ที่มุ่งเน้นบทบาทภาครัฐเนื่องจาก ภายใต้อกระบวนทัศน์ (paradigm) ดังกล่าว เป็นเสมือนการตกอยู่ในกับดักที่อันตรายว่าการพัฒนาจะต้องมีภาครัฐ (หน่วยวิเคราะห์หลักของรัฐประศาสนศาสตร์) เป็นผู้กระทำ ซึ่งเป็นวาทกรรมการพัฒนา (Development Discourse) ที่ครอบงำประเทศไทยมาอย่างยาวนาน (สนใจศึกษาเพิ่มเติมจากหนังสือชื่อเดียวกันนั้นของไชรัตน์ เจริญสิน โอฟาร) ทั้งนี้ สิ่งที่จะควรจะเป็นนั่นคือการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์เสียใหม่ให้มีพื้นที่ของการเสนอแนะผู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายอื่นๆที่นอกเหนือจากภาครัฐ ซึ่งภายใต้วิธีคิดแบบการมุ่งสร้างกระบวนการนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม นั้น ถือว่าจะต้องร่วมรับผิดชอบในความล้มเหลวหรือสัมฤทธิ์ของนโยบายด้วย อาทิ การศึกษาครั้งนี้ได้เสนอแนะเชิงปฏิบัติการทั้งสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกษตรกร กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ และพ่อค้า ซึ่งผู้ที่สนใจศึกษาวิจัยในลักษณะเดียวกันนี้ควรพิจารณาการสร้างข้อเสนอแนะในลักษณะดังกล่าวด้วย